

De Gezondheidsinventarisatie Enquêteren, meten is weten.

Ed.J.Gubbels,
mei 2001.

Rasproblemen?

Voor vrijwel elk hondenras duiken ze van tijd tot tijd op, de verhalen over erfelijke problemen, over wat er mis zou zijn met het ras. Dit soort verhalen leidt een heel eigen leven. Vaak gaat het om een "van-horen-zeggen-leven", dat vooral in de geruchtencircuits aan de borreltafel in stand wordt gehouden. Soms gaat het om verhalen, gebaseerd op gemeten en vastgestelde feiten. Het probleem is dat we, zelfs als er "harde" gegevens zijn waarop de verhalen gebaseerd zijn, meestal niet goed weten welk deel van de dieren binnen het ras ermee te maken heeft.

We dreigen daarmee het slachtoffer te worden van toevallige omstandigheden, die we nauwelijks kunnen beïnvloeden. In tijden, dat het thema "heupdysplasie" voor veel mensen onderwerp van gesprek is, ontstaan plotseling de verhalen waarin hele reeksen van rassen worden genoemd waarvan het "zeker" is dat ze met grote heupproblemen kampen. Iedere deelnemer aan de gesprekken weet het zeker, heeft het zelf gehoord, niemand heeft harde getallen waarop die verhalen gebaseerd zijn. Datzelfde gebeurt met oogproblemen, met epilepsie, met agressie en met elk ander probleem dat mogelijk erfelijk is. Het gebrek aan inzicht in de werkelijke verspreiding biedt alle ruimte voor verhalen zonder onderbouwing en tot schade voor de rassen die daarbij worden genoemd.

Erger wordt het, zodra zich maatschappelijke groeperingen en de politiek in de discussie mengen. Wie de achtergrond en de oorsprong, en daarmee de betrekkelijkheid van dit soort beweringen niet kent, komt al gauw tot ferme uitspraken over wat er mis is en wat daaraan zou moeten gebeuren. Zo zijn er lijstjes in omloop van rassen en problemen, waaraan elke wetenschappelijke basis ontbreekt, die echter een onuitroeibaar eigen leven zijn gaan leiden. En het zijn net die lijstjes, die het overheidsbeleid voor de kynologie dreigen te gaan bepalen.

Rasproblemen !

We moeten anderzijds ook niet doorslaan in de andere richting. Erfelijke afwijkingen horen bij het leven, geen enkele (dier)populatie is er vrij van. Een "helemaal-niks-aan-de-hand-verhaal" is dan ook misplaatst, is zelfs biologisch gezien onzinnig. Ook binnen onze hondenrassen zullen we erfelijke aandoeningen aantreffen. De vraag is niet of onze rassen geplaagd worden door erfelijke afwijkingen, de vraag is wat we eraan kunnen doen om het percentage dieren, dat hierdoor gebrek aan welzijn ondervindt, zo laag mogelijk te houden of te maken. Daarbij zijn in het kader van de fokkerij grofweg twee situaties te onderscheiden: bij problemen die slechts zelden voorkomen moeten we ervoor zorgen dat ze niet tot rasprobleem worden, bij problemen, die (om wat voor reden dan ook) te vaak optreden, zullen we een gericht fok- en selectiebeleid moeten instellen om ze tot een "biologisch aanvaardbaar" niveau terug te dringen.

Voor de fokkers en de rasvereniging, die voor de belangen van hun ras op willen komen, is betrouwbare informatie nodig over wat er speelt binnen het ras. Daarmee kan naar buiten toe worden aangegeven en uitgelegd waar de problemen liggen (en deels ook waar ze niet liggen) en daarmee kan intern een gericht fokkerijbeleid worden vastgesteld, dat recht doet aan de belangen van de honden.

Meten en weten

Om de rasverenigingen te helpen hun “gebrek-aan-informatie-probleem” op te lossen is door de W.K.Hirschfeldstichting in de afgelopen jaren een methode van enquêteren ontwikkeld, die in principe bij alle rassen kan worden toegepast. De gegevens die met deze “Gezondheidsinventarisatie” worden verkregen worden met behulp van een standaard-analyseprogramma verwerkt en vastgelegd in een rapport. Sinds 1 januari 2001 (de overdracht van de ondersteunende taken ten behoeve van de kynologie) wordt dit onderzoek op verzoek van en in samenwerking met de rasverenigingen uitgevoerd door de afdeling Gezondheid, Gedrag en Welzijn (GGW) van de Raad van Beheer.

Het is een enquête waarin, na een aantal algemene vragen, gericht wordt gevraagd naar ervaringen en problemen rond de thema's gezondheid, gedrag en fokkerij. Omdat het vrijwel nooit mogelijk is om alle honden van het ras een dergelijk onderzoek te betrekken, wordt een steekproef genomen. Meestal gaat dat om één of meer jaargangen honden, boven de leeftijd waarop problemen tot uiting komen waarvan gedacht wordt dat ze een belangrijke rol spelen in het ras. In de praktijk betekent dat, dat eigenaren van honden van drie, vier of vijf jaar worden ondervraagd over hun ervaringen met hun hond. In een heel enkel geval, als de veronderstelde problemen daartoe aanleiding geven, worden eigenaren van oudere honden geënquêteerd.

Het onderzoek richt zich op eigenaren, het is dus een “consumentenonderzoek”. Dat heeft voordelen, eigenaren reageren onbevangen, ze hebben geen redenen om positieve of negatieve ervaringen te verzwijgen of “bij te kleuren”. De methode heeft ook nadelen, eigenaren zijn niet altijd op de hoogte van details van allerlei gebreken en afwijkingen waardoor een verkeerd beeld kan ontstaan. In de analyse van de gegevens en de interpretatie van de resultaten wordt daarmee rekening gehouden.

Uiteraard worden sommige vragen aangepast voor de eigenschappen van het ras. Het gaat daarbij op de eerste plaats om kleuren en vachttypen, die voor elk ras weer anders (kunnen) zijn. Het gaat daarbij ook om rasspecifieke stoornissen en afwijkingen.

Met name die rasspecifieke stoornissen en afwijkingen blijken bij vrijwel alle tot nu toe onderzochte rassen voor verrassende resultaten te zorgen. Voordat het enquêteformulier wordt opgesteld, wordt eerst in overleg met een aantal betrokkenen (met de rasvereniging, met specialisten van de Kliniek voor Kleine Huisdieren in Utrecht en met andere deskundigen) een lijst opgesteld van wat men ziet als “rasspecifieke problemen”. Het gaat om stoornissen en afwijkingen waarvan het vermoeden bestaat, dat ze (vaker dan bij andere rassen) in het betreffende ras voorkomen. Problemen dus, waarvan het verondersteld mag worden, dat ze aandacht dienen te krijgen in het fokkerijbeleid voor het ras.

Veelal worden hier dan de problemen ingevuld, zoals die ook op de genoemde “onuitroeibare lijstjes” voorkomen. Van de rassen, die tot nu toe werden onderzocht, bleek zonder uitzondering, dat de problemen van die rassen niet geheel (soms: geheel niet) overeen komen met hetgeen vooraf werd verondersteld. Sommige afwijkingen en stoornissen, waarvan men meende, dat ze veel voorkwamen in het ras, bleken slechts bij een zeer klein percentage van de onderzochte honden voor te komen terwijl andere problemen, waar nauwelijks iemand aandacht voor had, tot ieders verrassing prominent aanwezig bleken in het ras.

Zo ook levert het onderdeel over gedrag telkens weer verrassende resultaten op. Slechts zelden komt het beeld dat de enquête oplevert helemaal overeen met de meningen en (voor)oordelen die in de wandelgangen de ronde doen. In vrijwel alle gevallen leveren de resultaten een aantal nuttige aandachtspunten op, waarmee de fokkers en de rasvereniging hun voordeel kunnen doen bij de selectie van fokhonden.

Met name voor de rassen, die (terecht of ten onrechte) ervan worden verdacht voor maatschappelijke problemen te zorgen vanwege een te grote angst en/of agressie, kan een nuchter onderzoek naar de feiten van levensbelang zijn. Op de eerste plaats om, als er

inderdaad problemen blijken te zijn. daar bij de selectie en de fokkerij mee adequaat om te kunnen gaan. Uiteraard ook om in de vaak emotionele en overspannen discussies over maatschappelijke onaanvaardbaarheid enige rust te brengen op basis van een heldere inventarisatie.

In het algemeen, zo leert de ervaring bij onderzochte rassen, levert de enquête informatie op, waarmee het voor alle directbetrokkenen duidelijker dan voorheen wordt waar wel en niet aan moet worden gewerkt in de selectie en de fokkerij. Dat mes snijdt van twee kanten. Enerzijds worden punten die aandacht behoeven zichtbaar en kunnen onzalige discussies daarover, gebaseerd op meningen en veronderstellingen, achterwege blijven. Anderzijds blijkt ook dat sommige aspecten in selectie-programma's minder aandacht behoeven dan oorspronkelijk werd gedacht. Daardoor kunnen vaak dure onderzoeken aan potentiële fokhonden achterwege blijven en worden de middelen en de energie besteed aan de problemen die het meest urgent zijn.

De enquête en het Centraal Fokbeleid

Het uiteindelijke doel van elk onderzoek is de vertaalslag naar zinnige maatregelen voor de praktijk. Deze maatregelen moeten, zoals aangegeven, tweeledig zijn. Allereerst gericht op preventie, erfelijke defecten die in de huidige situatie slechts sporadisch voorkomen mogen in de toekomst niet uitgroeien tot "rasprobleem". Bovendien, daar waar erfelijke defecten een hoge frequentie van voorkomen hebben, moet daartegen een gericht selectieprogramma worden ingezet.

In het model voor het fokbeleid, zoals dat door de Raad van Beheer aan de rasverenigingen is aangeboden, wordt in beide aspecten voorzien. Het is aan de rasverenigingen om op basis van de feitelijke gegevens en omstandigheden van het ras daar invulling aan te geven. Daarin zijn uiteraard gegevens, over de mate waarin bepaalde problemen daadwerkelijk binnen het ras voorkomen, van wezenlijk belang. De enquête kan hierbij een belangrijk hulpmiddel zijn.